

УДК 94(658.3)+656.8

Олег Федорченко*

**ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У СЕРЕДОВИЩІ ПОШТОВО-ТЕЛЕГРАФНИХ
СЛУЖБОВЦІВ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОДЕСЬКОГО
ПОШТОВО-ТЕЛЕГРАФНОГО ОКРУГУ)**

Стаття присвячена взаємовідносинам у середовищі поштово-телеграфних службовців наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Висвітлюються факти напружених стосунків між службовцями. Основну увагу приділено конфліктам. Проаналізовано причини конфліктних ситуацій.

Ключові слова: *взаємовідносини, конфлікти, поштово-телеграфні службовці, чиновники.*

Позитивні взаємовідносини у трудовому колективі є запорукою виконання на належному рівні закріплених за групою обов'язків, а відповідно й оптимального функціонування підприємства, організації, служби. Разом з тим, стан трудових взаємин впливає на особисте життя індивіда. У зв'язку із становленням елементів індустріального суспільства, комунікаційні магістралі Російської імперії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. активно розвивалися, хоча й виконували роль наздоганяючих відповідні структури провідних країн Західної Європи і США. Звідси, відомству зв'язку Російської імперії висувалися нові завдання й вимоги, які могли вирішитися тільки з адекватним кадровим потенціалом.

Утім слід зазначити, що періодичні ревізії поштових і поштово-телеграфних контор і відділень Одеського поштово-телеграфного округу (далі ОПТО) засвідчили, що мікроклімат в установах був далеким від ідеального. Підтвердженням цього є велика кількість доносів, скарг, кляуз, різного виду «ябед» на ім'я вищого керівництва [14, арк. 93-94]. Все це вказує на існування

*Кандидат історичних наук, доцент кафедри загальноправових та соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ.

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

гострих зіткнень або навіть конфліктів у середовищі поштово-телеграфних службовців.

Згідно з поглядами теоретиків і засновників конфліктології К.-Е. Боулдінга, Р. Дарендорфа, Л. Козера та ін. – конфлікти завжди присутні у суспільстві, їх наявність – це нормальний стан, об'єктивна риса соціальних систем, зумовлена суперечливою природою суспільного життя [18, с. 25]. Не зважаючи на те, що Г. Зіммель [23] і Л. Козер [24] та інші акцентували увагу на позитивних функціях конфлікту, неможливо применшувати його деструктивний зміст за певних обставин.

Однак, питання взаємовідносин у середовищі поштово-телеграфних службовців опинилося на маргінесі наукових розвідок вчених. Певною мірою стосунки у чиновницькому середовищі розглядалися науковцями, які займалися загальними питаннями державної служби Російської імперії, такими як П. Зайончковський [22], М. Єрошкін [21], Л. Шепелєв [32] та ін. Необхідно виділити дослідження Н. Макарової, яка проаналізувала взаємовідносини російського чиновництва з вищими органами влади [26].

Окремо слід згадати праці з історії зв'язку К. Базилевича [1], Л. Єрмана [19; 20] і В. Лебедева [25]. Проте, методичний арсенал їхніх досліджень був занадто заангажований і, як наслідок, обмежений, у результаті вчені спрощено підходили до аналізу міжособистісних взаємин зв'язківців. Дотримуючись позицій марксизму про антагоністичні конфлікти між класами, вони в один голос твердили лише про постійні утиски вищими чиновниками нижчих. Для аргументації своїх поглядів Л. Єрман назвав суспільну нішу зв'язківців – інтелігенція або «напівінтелігенція» [19, с. 32; 20, с. 7]. В. Лебедев узагалі зарахував зв'язківців до «чиновницького пролетаріату» [25, с. 14].

З огляду на таку історіографічну ситуацію автор поставив за мету проаналізувати взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців наприкінці XIX – на початку XX ст., акцентуючи увагу на міжособистісних конфліктах. Об'єктом дослідження є корпус поштово-

телеграфних службовців, предметом – взаємовідносини у середовищі зв'язківців.

Можливість конфлікту існує скрізь, де одна людина або група залежить у виконанні від іншої людини або групи [18, с. 40]. Звісно, гострі зіткнення, конфлікти як по вертикалі, так і горизонталі спостерігалися і в поштово-телеграфному відомстві. Низький рівень ділової та управлінської компетенції керівників став реактивом конфліктності. Принагідно зауважимо, що у період кінця ХІХ – початку ХХ ст. не існувало курсів підвищення кваліфікації, стажування, тренінгів для керівного персоналу, тому вони поклалися на свої здібності і життєвий досвід. Утім, як свідчать факти, не кожен з них міг похвалитися високим хистом управлінця або навіть просто комунікативності.

Розглянемо міжособистісні конфлікти по вертикалі. Реєструвалися непоодинокі випадки, коли керівникам поштово-телеграфних установ явно бракувало професійних здібностей. Так, адміністрація закладів зв'язку, використовуючи своє службове становище і порушуючи ст. 338 «Уложення о наказаних...» (редакції 1885 р.), змушувала нижчих службовців у робочий час працювати у своїх господарствах [14, арк. 95-96; 28, с. 266]. Це, природно, призводило до поширення неповаги серед службовців до прямих начальників і, в результаті, сприяло погіршенню дисципліни. На додачу становище суспільства Російської імперії підживлювала конфліктність і зневагу у взаємовідносинах між чиновниками, як привілейованим станом і нижчими службовцями і, відповідно, не сприяла згуртованості колективів зв'язківців.

Можна припустити, що утиски службовців з боку керівництва частково були наслідком захисного механізму останніх. Не секрет, що відомство зв'язку постійно відчувало дефіцит кадрів. У результаті, основним джерелом поповнення корпусу поштово-телеграфних службовців замість дворян, чиновників і військових запасу стали міщани і селяни. Для непривілейованих прошарків служба у поштово-телеграфному відомстві відкривала широкі перспективи – вони могли отримати класний чин або навіть особисте

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

дворянство [29, с. 6]. Разом з тим мотивація вступу на поштово-телеграфну службу мала два вектори. Перший – матеріальний. Однак, матеріальна винагорода була посередньою [30, с. 325], тому, на нашу думку, даний напрям не був головним. Другий – можливість самоствердитися. Особи, які вступали на службу, а згодом отримували класний чин, так би мовити, вступали в елітарний клуб, який підтримувала держава, і дуже швидко відсторонювалися від того прошарку, з якого вийшли. Тому, напевно, могли презирливо ставитися до його представників, що виражалося через утиски останніх у службовій діяльності.

Іншим прикладом непрофесіоналізму і відсутності емоційно-вольових здібностей у частини керівників є факти не виконання стягнень, накладених на чиновників [12, арк. 26]. Варто підкреслити, що адміністрація установ мала досить обмежену компетенцію владних повноважень щодо звільнення службовців. Це міг зробити лише начальник поштово-телеграфного округу [3, арк. 7 і зв.]. Звісно, це знижувало авторитет керівництва установ в очах підлеглих.

Зауважимо, що ї підлеглі давали достатню кількість підстав для критичного ставлення до їхнього професіоналізму й особистих якостей. Так, звичним явищем було порушення поштово-телеграфними чиновниками правил субординації – з метою отримати підвищення, вони особисто писали листи вищому керівництву з самовихвалянням. Більше того, чиновники писали листи імператору з проханням стати хрещеним батьком їхніх дітей [9, арк. 426-427; 11, арк. 71].

Зрозуміло, що таке становище не подобалося всім ланкам управлінської вертикалі. Вища ланка (керівництво ОПТО) була незадоволена розглядом дріб'язкових справ і нарікань з боку Головного управління пошт і телеграфів, нижча (начальники установ) – ігноруванням її з боку службовців та отриманням зауважень з боку адміністрації округу за підлеглих.

Не менш показовим фактом напруженості в установах зв'язку було дотримання правил носіння мундиру. Офіційний формений одяг був

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

виразником титулів і відповідного місця особи в чиновницькій ієрархії [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 3-4]. В установах ОПТО спостерігалися випадки, коли листоноші несли службу в «цивільному щегольському костюмі». Це, на думку керівництва, свідчило про те, що нижчі службовці вважали себе майже «вище чиновників» [2, арк. 3-4]. Існують певні сумніви стосовно можливості нижчих службовців одягатися за останніми тенденціями моди. Підтверджує цю думку розмір заробітної плати листонош, яка в ОПТО складала від 144 до 300 руб. на рік [35, с. 427-428]. Для порівняння формені штани коштували 9-15 руб., кітель – 8-11,75 руб., пальто з кастану чи драпу 34-65 руб. [27]. Тому, можна припустити, що обурення керівництва визивав саме «цивільний костюм», оскільки це суперечило встановленим правилам носіння одягу службовцями відомства зв'язку. Очевидно, що у частини листонош просто не було ресурсів для придбання форменого одягу. Але не можна виключати й версію про бажання нижчих службовців самоствердитися через порушення встановлених правил. Таке явище підживлювалося фактом обмеженості накладення стягнень на листонош, що пояснюється постійним дефіцитом бажаних обійняти їх посади. Посада листоноші була найнижчою, а тому понизити – не було можливості. Одночасно мотиваційні аспекти кар'єрного зростання у них були вкрай обмеженими, на відміну від чиновників, які в основній масі піклувалися про свою кар'єру.

Слід зазначити, що існували й факти адекватних взаємовідносин між керівництвом та підлеглими. Зокрема, склалися добрі професійні стосунки між колективом Херсонської поштово-телеграфної контори та начальниками Бекманом і М. Степановим. Свідченням поваги до них з боку колективу є прохання підлеглих залишити начальників на місці, всупереч бажанню керівництва ОПТО призначити їх в інші місцевості [34, 21 мая, с. 3; 16, арк. 46].

Інший вид конфліктів ґрунтувався на конкуренції між чиновниками за владні посади, які були однозначно дефіцитним ресурсом. Досить інформативною й вірогідно типовою була справа 1914 р. стосовно начальника

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

Новоукраїнської поштово-телеграфної контори Усенка. У 1914 р. у всеросійському журналі «Эхо» за № 57 було надруковано статтю, в якій його звинуватили у грубості до підлеглих і клієнтів. Як виявило службове розслідування, матеріал статті був необґрунтованим, а сам керівник, навпаки, мав позитивну характеристику і користувався авторитетом серед місцевого населення. Згодом стало зрозумілим, що авторство статті належало помічнику начальника Колтовичу, який, до слова, ще й підбурював нижчих чиновників проти вищих. По суті, у Колтовича не було нічого особистого до Усенка, однак, реалізація амбітного плану зайняти крісло керівника вимагала використання будь-яких засобів. Підтвердженням таких роздумів можуть слугувати наступні дії помічника. З метою толерантно вирішити конфлікт керівництво ОПТО запропонувало йому перевестися на аналогічну посаду в іншу контору. Це змусило Колтовича відкрити карти. На переведення він погоджувався лише за умови підвищення на посаду начальника контори [7, арк. 10-11, 51, 52]. Такі ситуації не були поодинокими, і час від часу реєструвалися вищим керівництвом округу [6, арк. 420-423].

Спостерігалися конфліктні ситуації і в горизонтальній площині. Службовці поштово-телеграфного відомства щоденно виходили на роботу і проводили значний час на службі, тому і стикались один з одним досить часто. Можна припустити, що існували особи, які просто викликали один в одного роздратування своїм стилем, поведінкою. При цьому між ними виникали і підтримувалися напружені відносини. Існували випадки, коли міжособистісний конфлікт підживлювало незнання службовцями поштово-телеграфних правил [10, арк. 60].

Слід також відмітити факти прояву конфліктів на гендерній основі. Так, у 1899 р. поштово-телеграфний чиновник V-го розряду Миколаївської поштово-телеграфної контори К. Давидова, не витримавши неодноразових сексуальних домагань з боку одруженого молодшого механіка Морозова, вимушена була звернутися за допомогою до начальника ОПТО [4, арк. 54-55].

Звертає увагу на себе інший цікавий випадок. Так поштово-телеграфний чиновник V-го розряду Одеської поштово-телеграфної контори М. Кирєєв, увівши в оману обіцянками про одруження колегу А. Піотровську, жив за її рахунок. Для підтвердження серйозності своїх намірів, згідно з тогочасними правилами, просив дозволу на одруження у начальника ОПТО. Змусив Піотровську взяти кредит із каси взаємодопомоги у розмірі 50 руб., начебто на вінчання, якого, зрозуміло, не було; просив її чергувати за себе і т.ін. Справа набрала неочікуваного повороту, про що свідчать листи батька Петровського до вищого керівництва округу, а згодом і особисте втручання начальника ОПТО. До речі, підтверджує слова А. Піотровської і пояснювальна Кирєєва, у якій він аж занадто активно поливав її брудом та зазначав, що він – молодий службовець, і саме вона запрошувала його в ресторани, а згодом і звабила, шантажувала, що розповідь близьким про його стосунки з нею, називав її жінкою легкої поведінки [6, арк. 608-615]. Деякі пояснення виглядають украй нелогічно, особливо про шантаж, оскільки, якщо б їхні стосунки і відкрилися загалом, то однозначно б постраждала репутація А. Піотровської.

Не можна забувати і про існування конфліктів між особою і групою. Вони виникали через займання особою позиції, відмінної від поглядів групи. Так, у 1913 р. в Одеській поштовій конторі значна більшість чиновників згуртувалися проти поштово-телеграфного чиновника А. Сільванської, яка прихильно ставилася до знаків уваги одруженого колеги Касіфо, не зважаючи на те, що його дружина теж працювала у цій конторі. До речі, після цього сімейне життя Касіфо розладилося [6, арк. 489-491, 499].

На схожому ґрунті реєструвалися і значно трагічніші наслідки міжстатевих взаємин службовців. Так, у 1909 р. чиновник VI розряду Одеської телеграфної контори Чекан приділяв значно більше, ніж потребував статут, уваги своїй колезі, у результаті, сімейні відносини останньої значно погіршились. В результаті конфлікту Чекан намагався покінчити з життям [5, арк. 170]. Можна припустити, що це був псевдосуїцид, який дав можливість

привернути до себе увагу або уникнути моральної відповідальності та прийняття необхідних рішень.

Зростання кількості конфліктів на гендерній основі пояснюється поширенням жіночої емансипації, у результаті чого установи зв'язку охоче приймали жінок на службу. Згодом їхній відсоток лише зростав. Наприклад, в ОПТО у 1908 р. вони склали 27% від усіх чиновників [31, с.121]. Оскільки службовці багато часу проводили на роботі, то у них природно виникали різні за видом і формою стосунки, у тому числі і між статеві. Досвіду ж спілкування з протилежною статтю, в нових умовах, явно бракувало.

Існувала й протилежна ситуація, коли група під проводом неформального лідера, порушуючи загальноприйняті норми моралі й права, породжувала конфліктні ситуації. Наприклад, діяла така група у Бердянській поштово-телеграфній конторі (два брати Єрошкіни і дружина одного з них). Вони підбурювали проти керівництва нижчих службовців, писали доноси на начальника, принижували колег із слабкою волею. Останнє, однозначно, є проявом девіантної поведінки і, вірогідно, фактом самоствердження Єрошкіних [5, арк. 266-267]. Звісно, все це стало можливим за умови низької управлінської компетентності керівництва.

Паралельно простежувалося згрупування службовців, які обслуговували відправлення пошти від поштових станцій, проти конкретного поштоутримувача. Знову ж таки, конфлікт підживлювався особистою неприязню. Група, з метою завдати йому збитків: по-перше, занадто прискіпливо стежила за часом прибуття; по-друге, у доповідних про причини затримання пошти у дорозі зазначала причину запізнення – «погані коні» [17, арк 1 ізв.; 8, арк. 2 і зв.]

Зовсім іншу природу мали конфлікти між службовцями і клієнтами. Населення, у більшості незнайоме з поштовими-телеграфними правилами, часто вимагало виконання незаконних рішень. Але й службовці, в загальній масі, не виявляли конструктивності у вирішенні конфлікту або, принаймні,

зняттю їх гостроти. Керівництво теж часто-густо не вирізнялося професіоналізмом і не мало чи то здібностей, чи то бажання до вирішення ситуації. Більше того, деякі з них додавали обертів до ескалації конфлікту, ігнорували потреби клієнтів з віддалених від установи місцевостей [14, арк. 94], використовували своє службове становище для зведення особистих рахунків з відвідувачами шляхом встановлення необґрунтовано прискіпливих вимог [13, арк. 74]. Все це знову ж таки може бути підтвердженням процесу самоствердження деяких категорій працівників.

Таким чином, мікроклімат у середовищі зв'язківців був далеким від ідеального. На такий стан речей впливали, як суб'єктивні так і об'єктивні фактори. Низький рівень управлінських здібностей значної частини керівництва установ, дефіцит зв'язківців і становість суспільства негативно впливали на складові кадрової політики, що підживлювало напруженість у всіх площинах взаємовідносин поштово-телеграфних службовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич К. В. Очерки по истории профессионального движения работников связи (1905–1906) / К. В. Базилевич. – М. : Издание ЦК союза связи, 1925. – 453 с.
2. Державний архів Миколаївської області (далі ДАМО). – Ф 87. – Оп. 1. – Спр. 73. Дело с циркулярными предписаниями и инструкциями подлежащие руководству, 1891–1892 pp. – 69 арк.
3. ДАМО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 131. Дело с секретной перепиской, 1911–1912 pp. – 131 арк.
4. ДАМО. – Ф. 87. – Оп.1. – Спр. 85. Дело по секретной перепиской, 1897–1900 pp. – 79 арк.
5. Державний архів Одеської області (далі ДАОО). – Ф.-307. – Оп. 7. – Спр. 27. Переписка с дворцовой полицией, жандармскими полицейскими

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

управлениями и др. о шифрах для секретных писем о пересылке ценных пакетов и др., 1909 г. – 466 арк.

6. ДАОО. – Ф.-307. – Оп. 7. – Спр. 48. Ведомости об эвакуации на случай войны, 1913 г. – 691 арк.

7. ДАОО. – Ф.-307. – Оп. 7. – Спр. 62. Переписка с Главным управлением почт и телеграфов начальника Екатеринбургской железной дороги на случай забастовки, о службе начальника Новоукраинской почтово-телеграфной конторы, 1915 г. – 325 арк.

8. Державний архів Херсонської області (далі ДАХО). – Ф. 237. – Оп. 1. – Спр. 21. Циркуляры начальника ОПТО, 1912 г. – 107 арк.

9. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 100. Приказы начальника Одесского почтово-телеграфного округа об определении, назначении и увольнении а отпуск чиновников почт и телеграфов, 1908–1911 гг. – 451 арк.

10. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 125. Циркуляр начальника Одесского почтово-телеграфного округа, 1910 г. – 125 арк.

11. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 147. Циркуляры начальника Одесского почтово-телеграфного округа, 1911–1912 гг. – 98 арк.

12. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 217. Циркуляры об изменении курса и таблиц округа приложенных к статье 345 постановлений, 1914 г. – 135 арк.

13. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 270. Копия приказания Верховного Главнокомандующего о запрещении в районе военных действий почтовыми учреждениями принимать от нижних чинов посылок и денежных переводов, 1915 г. – 227 арк.

14. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 40. Циркуляры начальника Одесского почтово-телеграфного округа 1905–1906 гг. – 346 арк.

15. ДАХО. – Ф. 82. – Оп. 1. – Спр. 96. Личное дело почтальона Михаила Штыгайло, 1908–1914 гг. – 15 арк.

16. ДАХО. – Ф. Р. 609. – Оп. 1. – Спр. 5. Протоколы общих собраний, телеграммы о перемещении по службе и переписка, 1917 г. – 239 арк.

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

17. Державний архів в Автономній республіці Крим. – Ф. 80. – Оп.1. – Спр. 125. Дело с циркулярами и другими разъяснениями, 1912 р. – 99 арк.
18. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: Навчальний посібник / Т. В. Дуткевич. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 456 с.
19. Ерман Л. К. Интеллигенция в первой русской революции / Л. К. Ерман. – М. : Наука, 1966. – 373 с.
20. Ерман Л. К. Участие демократической интеллигенции в стачечном и профсоюзном движении (1905–1907 годы) / Л. К. Ерман. – М. : Изд-во ВЦСПС Профиздат, 1955. – 55 с.
21. Ерошкин Н. П. История государственных учреждений России : [учеб. для вузов] / Н. П. Ерошкин. – М. : Высшая школа, 1983. – 352 с.
22. Зайончковский П. А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX в. / П. А. Зайончковский. – М. : Мысль, 1978. – 288 с.
23. Зиммель Г. Избранное : в 2-х томах. – Т. 1 : Философия культуры / Георг Зиммель. – М. : Юрист, 1996. – 671 с.
24. Козер Л. Функции социального конфликта / Льюис Козер ; [перев. с англ. О. А. Назаровой]. – М. : Идея-Пресс, 2000. – 208 с.
25. Лебедев В. И. Участие работников связи в революционном движении России / В. И. Лебедев. – М. : Профиздат, 1974. – 155 с.
26. Макарова Н. В. Чиновничество России во второй четверти XIX века и III Собственной его императорского величества канцелярии: проблема взаимоотношений / Н. В. Макарова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2011. – №7(13). – Ч.3. – С. 133–138.
27. Прейс-курант фабрики и склада гражданских форменных товаров и принадлежностей Н. Д. Орлянского – Вильна : типография Ликтмахера, 1911 – 7 с. // Почтово-телеграфный журнал (отдел официальный) . – 1911. – № 42. – С. 402.

О. Федорченко. Взаємовідносини у середовищі поштово-телеграфних службовців...

28. Уложение о наказаних уголовных и исправительных 1885 года / издано Н. С. Таганцевым. – СПб., 1892. – 796 с.

29. Устав почтовый // Свод Законов Российской империи. Т. XII. Ч. 1. – СПб. : 1857. – 1–94 с.

30. Федорченко О. В. Матеріальне становище поштово-телеграфних службовців наприкінці XIX – на початку XX ст. (за матеріалами Таврійської і Херсонської губерній) / О. В. Федорченко // Південний архів. Історичні науки: Зб. наук. праць. – Вип. 31-32. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – С. 318–327.

31. Федорченко О. В. Служба жінок у поштово-телеграфному відомстві у 1885–1914 рр. (на матеріалах Одеського поштово-телеграфного округу) / О. В. Федорченко // Бахмутський шлях. – 2010. – №3/4. – С. 117–123.

32. Шепелев Л. Е. Чиновный мир России: XVIII – начало XX в. / Л. Е. Шепелев. – СПб. : Искусство-СПБ, 1999. – 479 с.

33. Шепелев Л. Е. Титулы, мундиры и ордена Российской империи / Л. Е. Шепелев. – М. : Центрполиграф ; СПб. : МиМ-Дельта, 2005. – 412 с.

34. Юг : Ежедневная газета. – Херсон. – 1903.

35. Расписание почтово-телеграфных служащих по почтово-телеграфным округам // Почтово-телеграфный журнал (отдел официальный). – 1908. – № 12. – С. 420–444.

Статья посвящена взаимоотношениям в среде почтово-телеграфных служащих в конце XIX – начале XX в. Освещаются факты напряженных отношений между служащими. Основное внимание уделено конфликтам. Анализируются причины конфликтных ситуаций.

Ключевые слова: взаимоотношения, конфликты, почтово-телеграфные служащие, чиновники.

Article focuses on the relationships among postal and telegraph officials in the late 19th early 20th century at the Odessa postal-telegraphic district. It has shown the facts of tense relations between officials. Main attention is focused on the conflicts. There were made an analysis of the reasons that caused the conflict situations.

The main reasons, that occur the vertical conflict situations, were the following: the low level of managerial skills of the significant part of the managers at

the institutions, the shortage of communicators, the stratification of society, competition in struggle for power, the lack of professionalism and low personal characteristics of subordinates. There were recorded facts of ignoring by part of lower postal and telegraph officials of the regulations by the reason of self-affirmation. At the same time there were examples of adequate relationships between managers and subordinates.

The horizontal relations were observed with conflicts among the individuals of the same level and the groups. An intersexual relationship at the workplace becomes a common thing as a consequence of women's emancipation. The lack of experience communication with the opposite sex in new conditions fueled the conflict situations at the postal-telegraphic institutions. The weak legal culture of the population contributed to the spread of conflict situations between communicators and customers.

Keywords: *mutual relations, conflicts, post-telegraph officials, official.*